

Filozofia społeczna

Włodzimierz Kaczocho

Filozofia społeczna

wybrane zagadnienia
filozoficzno-teoretyczne
oraz empiryczne

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2015

Recenzent:
dr hab. prof. UW *Andrzej Miś*

Redakcja i korekta: *Jakub Dadlez*

Projekt okładki: *Katarzyna Juras*

Copyright © 2015
by Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

Publikacja dofinansowana przez
Wyższą Szkołę Zarządzania i Bankowości
w Poznaniu

ISBN 978-83-7383-710-2

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.
ul. Krakowskie Przedmieście 62, 00-322 Warszawa
tel./fax 22 826 59 21, 22 828 95 63, 22 828 93 91
dział handlowy: jak wyżej, w. 105, 108
e-mail: info@scholar.com.pl
www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze
Skład i łamanie: WN Scholar (*Jerzy Łazarski*)
Druk i oprawa: KMDruk, Na Księżym Młynie, Łódź

SPIS TREŚCI

Wstęp – prezentacja treści książki	15
---	-----------

CZEŚĆ PIERWSZA

FILOZOFIA SPOŁECZNA – ZAKRESY REFLEKSJI ORAZ PRZEDMIOTY BADAŃ. PREZENTACJA POGLĄDÓW

I. Społeczne funkcje filozofii	
w ujęciu Maksa Horkheimera	21
1. Rozumienie oraz zakresy badań filozofii.	23
2. Krytyka metafizyki oraz ontologii.	25
3. Funkcje filozofii odnoszące się do aksjologicznego kontekstu życia ludzi	28
4. Funkcje filozofii odnoszące się do kontekstu poznawczego	31
5. Poznanie filozoficzne jako funkcja filozofii – rozum obiektywny oraz rozum subiektywny.	32
6. Poznanie teoretyczne jako funkcja filozofii.	33
7. Projekt odrodzenia rozumu obiektywnego	35
8. Dlaczego Horkheimer nie odkrył projektów społeczeństwa sterowanego u Platona oraz Hegla.	37
II. Karl Raimund Popper – społeczeństwo zamknięte i społeczeństwo otwarte, poglądy o naukach społecznych, historycyzmie oraz filozofii społecznej.	39
1. Teoria społeczeństwa zamkniętego oraz koncepcja społeczeństwa otwartego	40

2. Zasady polityczne demokracji jako społeczeństwa otwartego	44
3. Historycystyczne filozofie społeczne	47
4. Filozofia społeczna jako teoria	50
5. Krytyka holizmu metodologicznego	53
III. Filozofia społeczna w interpretacji Jürgena Habermasa	55
IV. Jak rozumie filozofię polityki oraz filozofię społeczną Leo Strauss	62
V. Nauka o społeczeństwie jako filozofia publiczna w rozumieniu komunitarystów amerykańskich	67
1. Wolny rynek w zakresie kształcenia i badań naukowych – relacje przyczynowe	67
2. Założenia filozoficzno-metodologiczne oraz zakres badań filozofii publicznej	72
VI. Poglądy filozoficzne i teoretyczne Anthony’ego Giddensa oraz Petera Wincha – odniesienie do nauk społecznych	76
VII. Filozofia społeczna w ujęciu filozofów polskich	88
1. Neotomistyczna (personalistyczna) filozofia społeczna Józefa Majki oraz Stanisława Kowalczyka	88
2. Ontologia społeczeństwa Józefa Lipca	94
VIII. Filozofia prawa a filozofia społeczna	97
1. Poglądy Zygmunta Ziemińskiego	97
2. Poglądy Romana Tokarczyka	98
3. Filozofia społeczna w rozumieniu Kazimierza Opalka	99
IX. Jak rozumieć filozofię społeczną i filozofię polityki? Projekt zakresów badań filozofii społecznej oraz sugestie (dyrektywy) metodologiczne	103

CZĘŚĆ DRUGA

ZAGADNIENIA FILOZOFICZNO-TEORETYCZNE

I. Demokracja proceduralna	
demokracja republikańska	113
1. Dwa modele demokracji	113
2. Proceduralny model demokracji	114
3. Demokracja republikańska	123
4. Czy Unia Europejska jest demokracją proceduralną?	127
II. Dobro wspólne w demokracji	
a polityka demokratyczna	130
1. Trzy koncepcje dobra wspólnego	130
2. Nieteoretyczny status dobra wspólnego	134
3. Ontologiczne zagadnienia dobra wspólnego	136
4. Filozoficzna koncepcja dobra wspólnego	138
4.1. Struktura wartości dobra wspólnego	138
4.2. Sprawiedliwość jako wartość prymarna	139
4.3. Pokój społeczny	143
4.4. Demokracja, państwo, demokratyczne prawo i procedury prawne	145
4.5. Wolność pozytywna	147
4.6. Wartość osoby ludzkiej	150
4.7. Gospodarka jako dobro wspólne	153
5. Dobro wspólne w państwie demokratycznym	156
6. Trzy polityki demokratyczne ufundowane na wartości sprawiedliwości	160
6.1. Polityka gospodarcza	160
6.2. Polityka edukacyjna	161
6.3. Polityka społeczna	162
III. Religia w społeczeństwie otwartym (demokratycznym)	167
1. Poglądy Michaela Walzera oraz Jürgena Habermasa dotyczące usytuowania wartości chrześcijańskich w demokracji	170

2. Koncepcja demokracji chrześcijańskiej (personalistycznej) Jacques'a Maritaina	173
3. Poglądy Jana Pawła II dotyczące demokracji	179
4. Religia i Kościół w demokracji	182
5. Aksjologiczne i funkcjonalne znaczenie religii i Kościoła w demokracji	186

IV. Zagadnienia filozoficzne w analizach społeczeństwa informacyjnego.	190
1. Zagadnienia pojęcia społeczeństwa informacyjnego.	192
2. Dystrybutywne analizy społeczeństwa informacyjnego . . .	194
3. Otwartość ontologiczna społeczeństwa informacyjnego . . .	198
4. Zakresy otwartości.	199
5. Projektowane pojęcie społeczeństwa informacyjnego	202
6. Wyjaśnienie przyczyn powstania oraz rozwoju społeczeństwa informacyjnego	204
7. Struktura społeczeństwa informacyjnego	208
8. Społeczeństwo informacyjne a demokracja.	212
9. Internet – sieci obywatelskie – rewolucje społeczne.	215

CZĘŚĆ TRZECIA

ZAGADNIENIA EMPIRYCZNE

I. Typologia społeczeństwa obywatelskiego w Polsce – cztery formy oraz projekt inteligentnego społeczeństwa obywatelskiego	221
1. Cztery formy stowarzyszeń w ujęciu Alexisa de Tocqueville'a	223
2. Pojęcia społeczeństwa obywatelskiego	225
3. Cztery formy społeczeństwa obywatelskiego w Polsce . . .	230
3.1. Polityczne społeczeństwo obywatelskie.	230
3.2. Gospodarcze społeczeństwo obywatelskie.	231
3.3. Społeczeństwo obywatelskie w sferze kultury.	232
3.4. Lokalne społeczeństwo obywatelskie.	234
4. Przyczynek do charakterystyki społeczeństwa obywatelskiego w Polsce: czy istnieje stagnacja obywatelska?	235

5. Konkluzje – dyskursy społeczne oraz demokracja deliberacyjna	239
6. Projekt inteligentnego społeczeństwa obywatelskiego	241

II. Społeczna odpowiedzialność biznesu

a dobro wspólne	245
1. Trzy zasady Andrew Carnegiego, które fundują społeczną odpowiedzialność biznesu	245
2. Dwa stanowiska krytyczne wobec idei społecznej odpowiedzialności biznesu	248
2.1. Libertarianie – Milton Friedman	248
2.2. Józef Bocheński – cel immanentny przedsiębiorstwa to produkcja	250
3. Nieteologiczne (świeckie) koncepcje społecznej odpowiedzialności biznesu	251
4. Wartości dobra wspólnego a społeczna odpowiedzialność biznesu	255
4.1. Przedmiotowy zakres odpowiedzialności biznesu oraz zasady (normy) powszechnych obowiązków	257
4.2. Podmiotowy zakres odpowiedzialności oraz zasady (normy) indywidualnych zobowiązań	259

III. Problemy empiryczne zarządzania przez państwo

niektórymi instytucjami publicznymi	262
1. Fragmentacja i autonomizacja oraz partykularyzm biurokracji	262
2. Fragmentacja organizacyjna	265
3. Fragmentacja funkcjonalna	266

Zakończenie: Sprawne państwo w tworzeniu polityki demokratycznej i zarządzaniu nią	271
---	-----

Bibliografia	277
-------------------------------	-----

Indeks nazwisk	288
---------------------------------	-----

WŁODZIMIERZ KACZOCHA

SOCIAL PHILOSOPHY.
PHILOSOPHICAL, THEORETICAL AND EMPIRICAL ISSUES

CONTENTS

Introduction – a presentation of the book’s contents	15
---	-----------

PART ONE

SOCIAL PHILOSOPHY – THE SCOPE OF REFLEXION
AND THE FIELD OF RESEARCH: THE PRESENTATION OF IDEAS

I. Social functions of philosophy according to Max Horkheimer	21
1. Understanding of philosophy and the scope of research . . .	23
2. Philosophy without ontology	25
3. Functions of philosophy in axiological context of life	28
4. Functions of philosophy in cognitive context	31
5. Philosophical cognition as a function of philosophy – objective mind and subjective mind	32
6. Theoretical cognition – a function of philosophy	33
7. Objective mind revival project	35
8. Why Horkheimer did not discover guided society drafts in the works of Plato and Hegel.	37
II. Karl Raimund Popper – closed society and open society; views on social sciences, historicism and social philosophy.	39
1. Closed society theory and open society idea	40
2. Political rules of democracy as an open society	44
3. Historicism philosophies of the society	47
4. Social philosophy as a theory	50
5. Criticism of methodological holism	53

III. Jürgen Habermas's interpretation of social philosophy	55
IV. Leo Strauss's understanding of political philosophy and social philosophy	62
V. American Communitarists' understanding of social studies as public philosophy	67
1. Free market for education and research – causative relations	67
2. Philosophical and methodological assumptions and the scope of research of public philosophy	72
VI. Anthony Giddens's and Peter Winch's philosophical and theoretical views – reference to social studies	76
VII. Polish philosophers' view of social philosophy	88
1. Neotomistic (personalistic) social philosophy – Józef Majka and Stanisław Kowalczyk	88
2. Józef Lipiec's ontology of the society	94
VIII. Philosophy of the law and philosophy of the society	97
1. The views of Zygmunt Ziemiński	98
2. The views of Roman Tokarczyk	99
IX. How should the philosophy of the law and the philosophy of the society be understood? An outline of the scope of social philosophy research and some methodological suggestions	103

PART TWO

PHILOSOPHICAL AND THEORETICAL ISSUES

I. Procedural democracy – republican democracy	113
1. Two models of democracy	113
2. Procedural model of democracy	114

3. Republican democracy.	123
4. European Union – procedural or republican democracy? . .	127

II. Common good in democracy – and democratic politics and policies

1. Three ideas of common good.	130
2. Nontheoretical status of common good	134
3. Ontological problems related to common good.	136
4. Philosophical concept of common good	138
4.1. Common good value structure	138
4.2. Justice as a primary value.	139
4.3. Social peace	143
4.4. Democracy, democratic country, law and legal procedures.	145
4.5. Positive liberty	147
4.6. The value of the human being	150
4.7. Economics as a common good	153
5. Common good in a democratic country.	156
6. Three democratic politics and policies built upon common good values	160
6.1. Economic politics and policies.	160
6.2. Educational politics and policies	161
6.3. Social politics and policies	162

III. Religion in the open (democratic) society

1. Michael Walzer's and Jürgen Habermas's ideas on the place of Christian values in a democracy	170
2. Jaques Maritain's idea of Christian (personalistic) democracy	173
3. John Paul II's views of democracy	179
4. Religion and Church in democracy	182
5. Axiological and functional meaning of religion and Church in democracy	186

IV. Philosophical issues in information society analysis . . .

1. Information society definition issues.	192
2. Distributive analyses of information society	194

3. Ontological openness of information society	198
4. The scope of openness	199
5. Projected definition of information society	202
6. The explanation of the causes of information society origin and development	204
7. Information society structure	208
8. Information society and democracy	212
9. The Internet – social networks – social revolutions	215

PART THREE EMPIRICAL ISSUES

I. Typology of civil society in Poland – four types and a scheme of an intelligent civil society	221
1. Four types of associations according to Alexis de Tocqueville	223
2. The idea of civil society	225
3. Four types of civil society in Poland	230
3.1. Political civil society	230
3.2. Economic civil society	231
3.3. Civil society in the field of culture	232
3.4. Local civil society	234
4. Contribution to the characteristic of a civil society in Poland (is there civil stagnation?)	235
5. Conclusions – social discourse and deliberative democracy	239
6. A scheme of an intelligent civil society in Poland	241
II. Business social responsibility and common good	245
1. Andrew Carnegie's three rules defining business social responsibility	245
2. Two critical approaches to the idea of business social responsibility	248
2.1. Libertarians – Milton Friedman	248
2.2. Józef Bocheński – production as an 'immanent aim' of an enterprise	250

3. Non-theological (secular) concepts of business social responsibility	251
4. Common good values and business social responsibility . .	255
4.1. Objective scope of business social responsibility and principles (standards) of general responsibilities	251
4.2. Subjective scope of responsibility and principles (standards) of individual commitments	259
III. Government's empirical problems of managing some public institutions	262
1. Fragmentation, autonomization and particularism of bureaucracy	262
2. Organizational fragmentation	265
3. Functional fragmentation	266
IV. Conclusion: Efficient state in forming and managing democratic politics and policies	271
Bibliography	277
Index of names	288